

453. Kumla, Odensala sn.

Pl. 75, 76.

Litteratur: D 2: 222. R. Dybeck, Svenska runurkunder 2 (1857), s. 32 (n:r 90); UFT h. 5 (1876), s. 109; E. Brate, Anteckningar 1915 (ATA).

Äldre avbildningar: Dybeck a. a. (D 8:o n:r 90, D 2: 222); Brate foto 1915 (ATA).

Runstenen står nu, jämte U 454, på norra sidan om landsvägen Odensala kyrka—Droppsta, 90 m. Ö om infartsvägen till Kumla, 200 m. Ö om mangårdsbyggnaden, 2 m. S om ett stort dike, som utmynnar i den bäck, som rinner genom Kumla äng i sydlig riktning. Stenen, som bestod av två delar, restes här år 1915, men blev år 1926 påkörd av en lastbil och föll omkull. År 1940 restes stenen på nytt, och de båda delarna hopfogades med stenkitt.

Övre delen av stenen blev funnen omkr. 1855 och upptagen ur jorden »i Kumla äng, vid ett vattendrag söder om och nära byn». Dybeck torde här, som så ofta annars, ha tagit fel på väderstrecken; det kan knappast vara något tvivel om att stenen blev funnen i närheten av bäcken, som flyter genom ängen Ö om byn. När fotstycket av stenen har hittats, är okänt; det fanns i varje fall vid Brates första besök på platsen år 1909.

Grå stenart. Stenens höjd i sin helhet 2 m., över markytan 1,55 m., bredd 0,50—0,60 m. Ytan är mycket fränt, full av hål och ojämnheter. Ristningen är ytterst otvetydig och svår att följa. Emellertid torde den i stort sett kunna säkert fastställas.

Inskrift:

purkl × **auk** + **kisl** + - **itu** + **rais** - ... **pian** + **iftra** + **faþur sn** + **kans - ku - hialbi ant hans**
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55

Þorkill ok Gisl letu reisa [stein] þenna æftir faður sinn Gansa(?). Guð hialpi and hans.

»Torkel och Gisl läto resa denna sten efter sin fader Ganse. Gud hjälpe hans ande.»

Till läsningen: Inskriften börjar upptill på v. sidan i rundjurets stjärt, går efter en bågformig sväng nedåt på h. sidan ned och runt stenens ytterkanter upp mot rundjurets huvud. Slutet (runorna 45—57) står på stenens mitt i en rad nedifrån uppåt. Om något sk funnits framför 1 þ, kan ej avgöras. Runan 13 l är helt borta. 14 l är ytterst svagt. Men de följande runorna 15—16 **tu** äro synnerligen tydliga. Övre delen av 17—18 **ra** förstörd. Av 21 **a** finns endast hst:s nedre del; resten är förstört i skarven. Därefter följer en skada i stenen, och det följande ordet är helt borta. 22—25 **pian** är svagt, men torde vara säkert. Bst i 27 **f** sluta blint, nå icke upp till slinglinjen. Detsamma gäller om nedre bst i 30 **f**. 33—34 har uppenbarligen först varit hugget **ru**, vilket sedan har rättats till **ur**. Intet sk efter 34 **r**. 37 **k** kan möjligen ha varit **m**. Bst på h. sidan synes vara säker. På v. sidan finnes en fåra, men den är troligen icke huggen. **k** är övervägande sannolikt. 38—40 **ans** är fullt säkert. Efter 40 **s** har säkerligen funnits en runa, men den är nu förstörd. (Vid en senare granskning tror jag mig ha funnit svaga spår av ett **a**). Därefter möjligen spår av ett sk. 42—43 **ku** är tämligen tydligt, men det **þ**, som man därefter väntar, kan icke spåras. På korsets fot står 45—50 **hialbi**, på övre korsarmen 51—53 **ant**, svagt men säkert. Ovanför korset 54—57 **hans**.

Dybeck (D 2: 222): **purkl** × **auk** + - **inl** - **itu ra** - - - ... + **faþur** × **sn** × **mansa** × **ku** ... **sial hans**. Det är emellertid att märka, att Dybeck genom att pricka v. bst i runan **m** i **mansa** har angivit, att denna är i hög grad osäker. — Brate: + **purkl** × **auk** + **kisl** + **litu** + **rais** ... **iaþs stain** × **iftra** + **faþur sn** × **iansa** + **ku - hialbi saul hans**.

Ristaren har tre gånger utelämnat ett i: 1—5 **purkl**, 26—29 **iftra**, 35—36 **sn**. Han har två gånger kastat om ordningen mellan två runor: 22—25 **pian** i stället för **pina**, 30—34 **faþru**, vilket han rättat till **faþur**.

Namnet på fadern, över vilken stenen är rest, 37—41 **kansa** (eller möjligen **mansa**) är svårt att identifiera. Ett binamn *gansi* finnes i en fornnorsk urkund (E. Lind, *Norsk-isländska personbinamn från medeltiden*). Det kan vara bildat med den i diminutiver och smeknamn förekommande ändelsen *-si* till ordet *gant* 'narr, gäck' (nisl. *ganti*, m., sv. o. no. dial. *gant*).

Porkill och *Gisl* ha låtit resa även U 454. Båda stenarna äro ristade av Visäte, ehuru endast U 454 är signerad. Ornamentiken på U 453 är mycket karakteristisk för ristaren.

454. Kumla, Odensala sn.

Pl. 75, 76.

Litteratur: Brev till Riksantikvarien från Aug. Berlin ^{28/10} 1889 (ATA); E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 73, Anteckningar 1915 (ATA).

Äldre avbildningar: A. Berlin, teckning (ATA); Brate foto 1915 (ATA).

Runstenen blev funnen år 1887 vid plöjning i en åker på Kumla ägor rakt österut från gården och omkring 100 m. därifrån. Platsen kallas »Kumla örn». Stenen låg här alldeles inbäddad i åkerleran. Då den tagits upp, upptäcktes runor på den undre sidan, och ägaren lät därför flytta bort stenen ur åkern till en närbelägen plats invid landsvägen, där förut U 453 låg.

Sannolikt ha de båda stenarna U 453 och U 454 ursprungligen stått bredvid varandra, ett stycke från den nuvarande platsen, längre in på åkern och närmare bäcken. Det förefaller troligt, att här har gått en väg fram, med en bro eller ett vadställe över bäcken vid »Kumla örn». Stenarna torde ha varit resta vid denna väg. Med tiden ha de fallit omkull och sjunkit ned i leran. Då på 1800-talet Kumla äng uppodlades till åker, kommo de åter i dagen och blevo tillvaratagna.

Då båda stenarna blevo år 1915 resta vid sidan av varandra invid landsvägen. U 454 var då ännu hel. Den har sedan fallit omkull och blivit sönderslagen i två delar. År 1940 lagades den med stenkitt och restes, några m. Ö om U 453, med ristningen vänd mot vägen.

Ljusgrå granit. Stenens höjd i sin helhet 1,47 m., över markytan 1,06 m., bredd 0,80—0,60 m. Ytan är tämligen jämn. Ristningen är delvis djup och tydlig, delvis grundare. På några ställen har ytan vittrat, varigenom ristningen blivit otydlig, dock i mindre grad än U 453. På det hela taget är läsningen fullt säker.

Inskrift:

þ - - kl + auk + kisl + lata + risa + þina + stin · effr · brubur · sin styrbiun × auk sefari uiseti hiuk

Þ[or]kill ok Gisl lata reisa þenna stain æftin bröður sinn Styrbiorn, ok Sefari. Viseti hiogg.
»Torkel och Gisl låta resa denna sten efter sin broder Styrbjörn, och Säfare. Visäte högg.»

Till läsningen: Intet sk framför 1 **þ**. Efter 1 **þ** äro två runor helt borta. Möjligen finnas spår av nedre bst i ett **r**. 9 **k** är icke stunget. Icke stungna äro 18, 27, 40 **i**. 29 och 54 **e** ha en tydlig prick. I 62 **e** är pricken grund, men sannolik. Efter 41 **n** är ytan mycket skrovlig. Intet hugget sk kan upptäckas. 44 **y** har en mycket tydlig prick. I 45 **r** är bst till större delen förstörd. 58 **i** har en mycket kort stav, men torde dock vara en **i**-runa. 53—58 **sefari** står på korsfoten, 59—64 **uiseti** på övre korsarmen, 65—67 **hiu** t. h. om övre korsarmen och 68 **k** ovanför övre korsarmen.

Aug. Berlin: 1—5 **purkl**, 13—16 **latu**, 29 **i**, 44 **u**, 53—58 **kar**, 59—69 **uiseti niu**. — Brate: 1—5 **þ - - kl**, 13—16 **lata**, 22 **e**, 29 **e**, 44 **y**, 53—58 **sefar**, 59—69 **uisiti hiu**.

Om namnet *Styrbiorn* se Sö 339, U 410. Namnet *Sefari* synes tidigare icke vara belagt i inskrifterna; jfr *Vi(ð)fari* Sö 256, U 99, *Æistfari* Sö 45, *Nattfari* Sö 54. En motsvarighet till isl. fno. *Savarr*, *Sefarr* skulle i en runinskrift snarast ha tecknats **seuar** (**sauar**).